

Digitaliseret af | Digitised by

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):

dem til Ære og andre til Lærdom og Fornøjelse
til Trykken befordret ; ved V. Fausbøll.

Titel | Title:

Beretning om de vidtbekjendte Molboers vise
Gjerninger og tappe Bedrifter

Udgivet år og sted | Publication time and place:

Kjøbenhavn : Fr. Wøldikes Forlagsboghandel,
1862

Fysiske størrelse | Physical extent:

64 s., [16] tav.

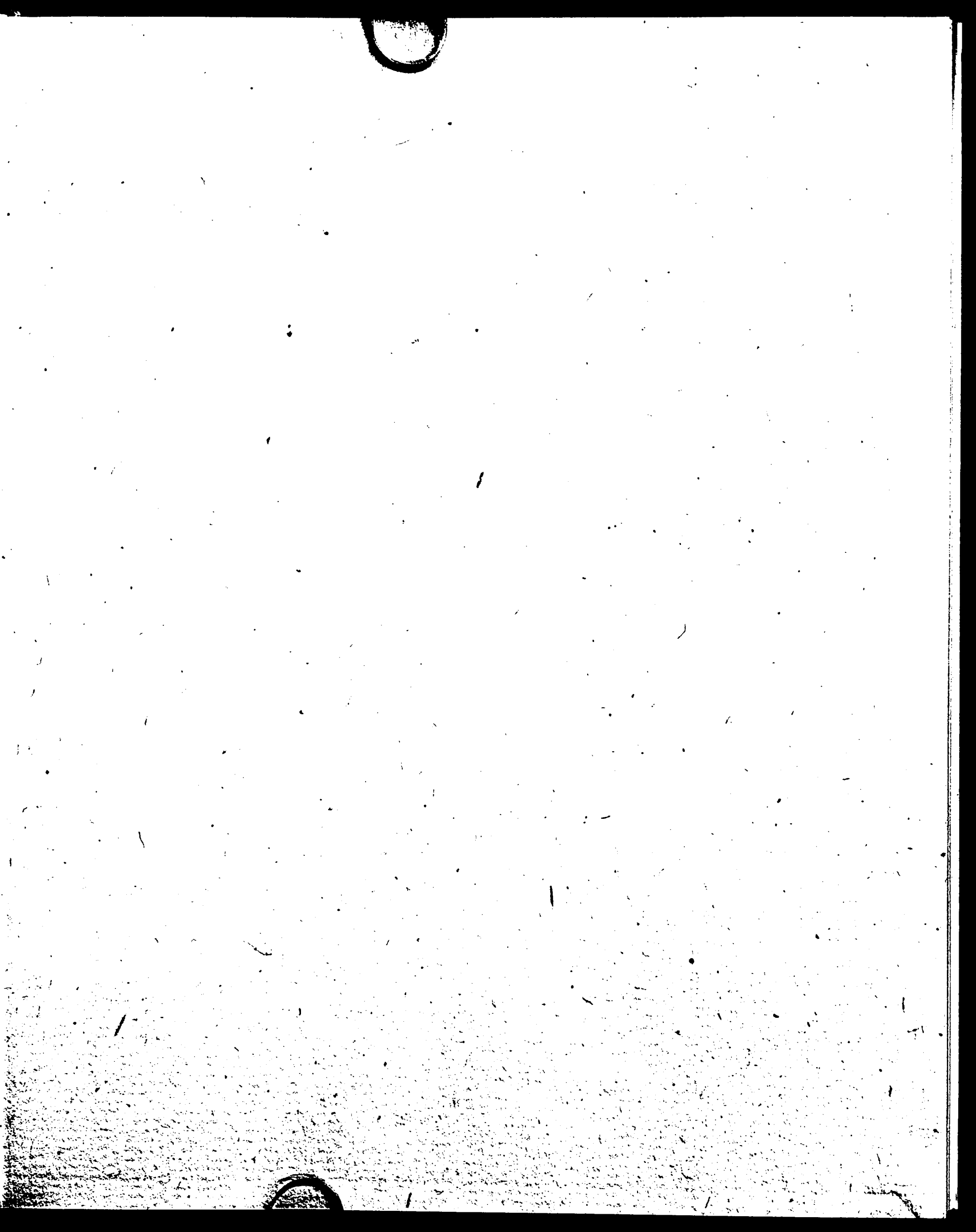
DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

BERETNING OM DE VIDTBEKJENDTE

MOLBOERS

WISE GJERNINGER OG TAPPRE BEDRIFTER.

DEM TIL ÆRE OG ANDRE TIL LÆRDOM OG FORNØJELSE
UDI TRYKKEN BEFORDRET.

VED

V. FAUSBØLL.

6737

KJØBENHAVN.

FR. WOLDIKES FORLAGSBOGHANDEL.

1862.

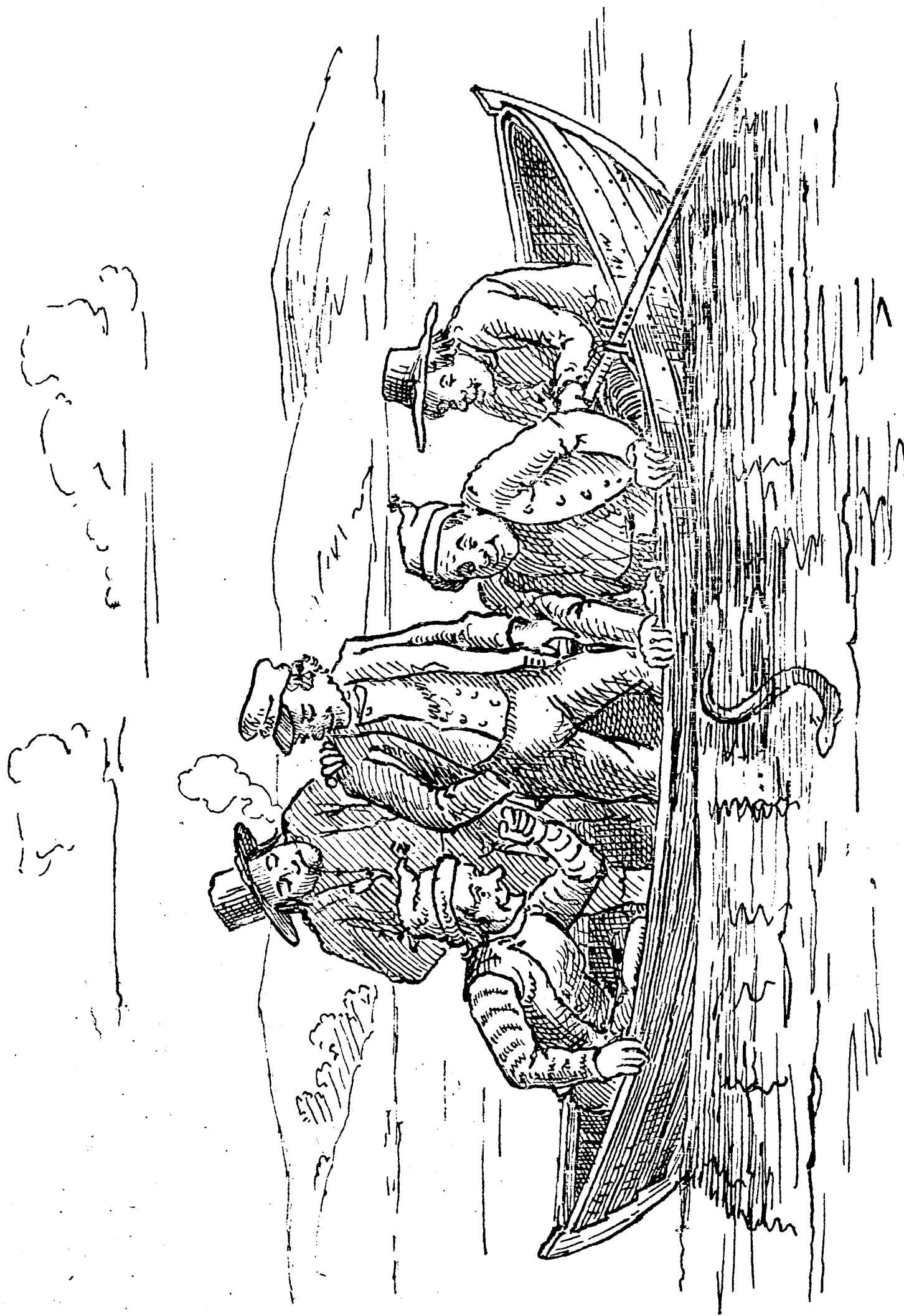
Cohens Bogtrykkeri.

FORBEREDELSE.

Blandt alle danske Folk er der ingen, der fortælles flere Historier om, end disse Molboer. De have fra gammel Tid af haft Ord for at være udmærket snilde og dristige, derfor høres ogsaa mangfoldige mærkelige Fortællinger om dem, af hvilke man her til en belærende og fornøjelig Tidsfordriv har samlet de fornemste.

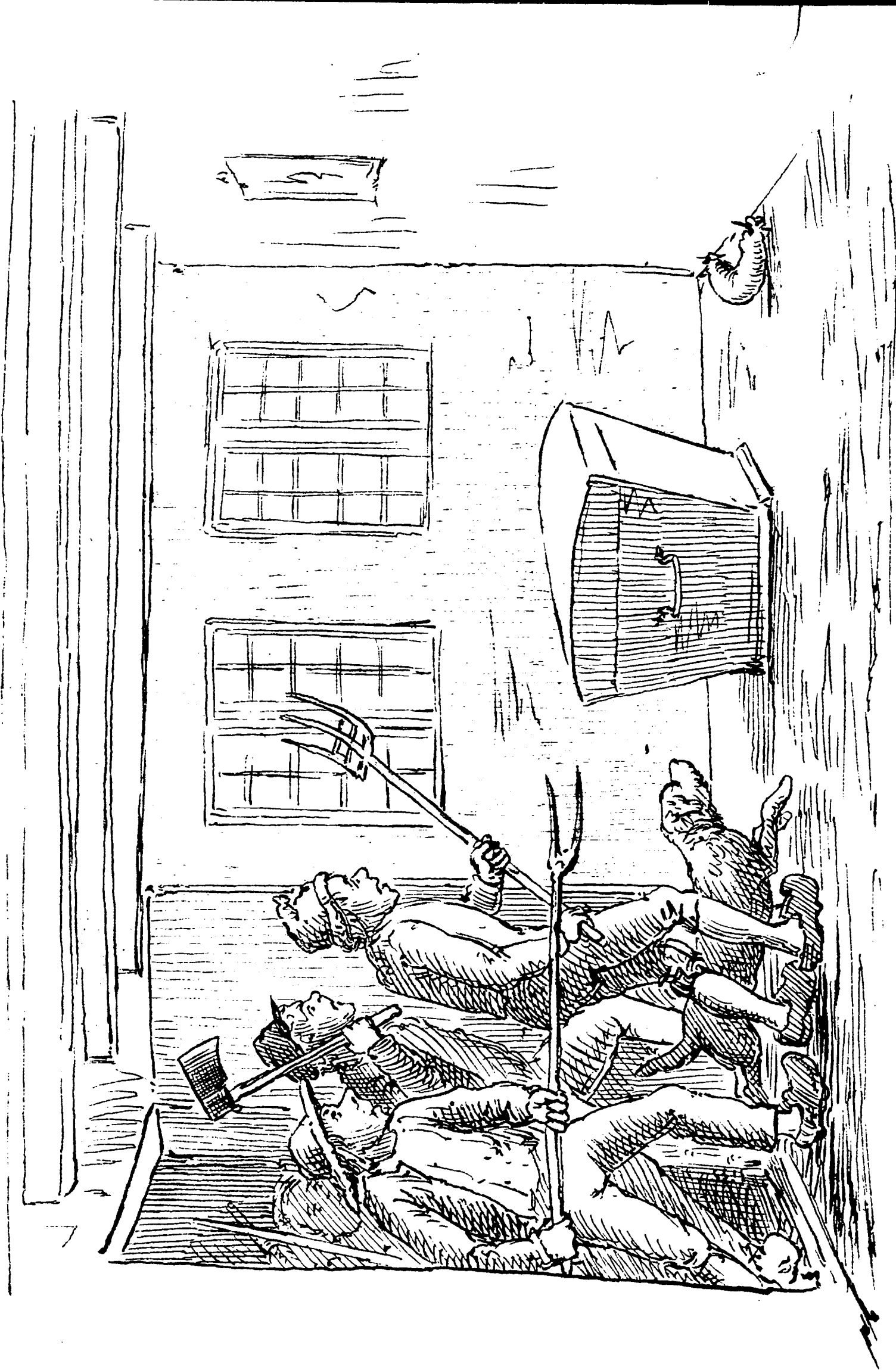
1.

Spegesilden og Aalen.

Et Aar, da Spegesild vare noget dyre, faldt det Molboerne tungt at anskaffe sig denne Kost, som de om Vinteren gjerne gad haft. De raadsloge derfor om, hvorledes de skulde mage det saaledes, at de for Fremtiden ikke skulde nødes til aarlig saa dyrt at købe dem. En, som vilde have Ord for at være den kløgtigste, sluttede da fornuftigvis, at, ligesaavel som den ferske Sild kunde yngle i Vand, maatte og Spegesilden kunne det. Han raadede dem derfor, at de en Gang for alle skulde købe en Tønde Spegesild i Aarhus og kaste i deres Gadekjær, da de saa siden, naar Sildene havde ynglet, der aarlig kunde trække saamange, som de behøvede. Dette Raad huede dem alle, saa nogle af dem strax rejste hen, købte Sild, og kastede dem i Dammen, for at de kunde yngle der i Rolighed til næste Aar. Da de nu Aaret efter kom med deres Fiskevodder for at fiske Spegesild, kunde de, ihvormegen Umage de end gjorde

sig, ikke faae en eneste fat. Men langt om længe fik de en stor fed Aal i Voddet. Da de saae den, sluttede de strax alle, at det var Tyven, der havde fortæret deres Spegesild, og de vare derfor enige i, at den burde døe den pinligste og haardeste Død. Derimod kunde de ikke forenes om, hvad Straf de skulde straffe den med. Nogle vilde have den brændt, andre hængt, nogle vilde pidske den ihjel, andre vilde skjære den i Stykker. Endelig kom en gammel Molbo frem, som selv en Gang havde været nær ved at drukne, og siden han ikke fandt Smag i at opholde sig ret længe i det salte Vand, troede han, det havde sig ligesaa med Aalen; derfor raadede han dem, at de skulde drage ud paa det vide Hav med Aalen og drukne den der. Dette Raad holdt de alle for godt, hvorfor de toge Aalen, satte sig i en Baad og roede langt ud paa Havet med den, paa det at den ikke igjen skulde svømme i Land. Da de nu kom saalangt ud, som de syntes passende, puttede de Aalen ned i Vandet. Denne, som imod sin Natur havde været saalænge paa tørt Land, glædede sig ved at komme i sit eget Element og spillede derfor med Halen, saasnart den naaede Vandet. Da den gamle Molbo saae dette, sagde han til de øvrige: Seer I, hvor haard Døden er at gaae paa, siden han vrider sig saa ynkelig!

2.

Mavepolsen og Hvedebrødet.

Da en af Molboerne en Gang havde slagtet en Ko, og hans Kone havde gjort Blodpølser deraf, var af en Hændelse en stor Mavepølse falden ned bag en Kiste, uden at de savnede den. Da den laa der nogen Tid i Fugtighed, blev den skimlet og laadden overalt. Derpaa bad Konen Manden en Dag at hjælpe sig med at flytte Kisten. Da han nu løftede Kisten ud fra Væggen, fik han Øje paa den mulne Pølse, hvilken han ansaae for et underligt Dyr. Han slap derfor ganske forskrækket Kisten, løb hen til sine Bymænd, og fortalte dem, at der var kommet et fælt og græsseligt Dyr i hans Hus, samt bad dem, at de vilde hjælpe ham at dræbe samme. Disse tappre Mænd bevæbnede sig da, en med en Øxe, en anden med en Høtyv, en tredie med en Møggreb, og gik med Manden. Men da de fik det fæle Dyr at see, turde ingen komme det paa tre Skridt nær, de bleve alle staaende udenfor Kammerdøren og stak til

det med deres Forke. Imedens de saaledes svedte Angestens Sved over denne store Strid, kom Gaardhunden ind, løb imellem Benene paa dem, foer lige i Pølsen og aad den, saa at de med Skamfuldhed saae, at det var kun en mullen Pølse, som de havde kæmpet imod.

Noget mere behjærtet var dog en anden Molbo, der fandt paa Vejen et Hvedebrød, som en havde tabt. Da han ikke tilforn havde seet et saadant, var han i Førstningen bange for at røre ved det, men tilsidst, da han saae, at det ikke rørte sig, tog han det op og gjorde sig endog saa dristig at bide i det. Da mærkede han, at det duede til at spise, og sagde til sin Kammerat: Havde jeg kun Brød til den, turde jeg spise den!

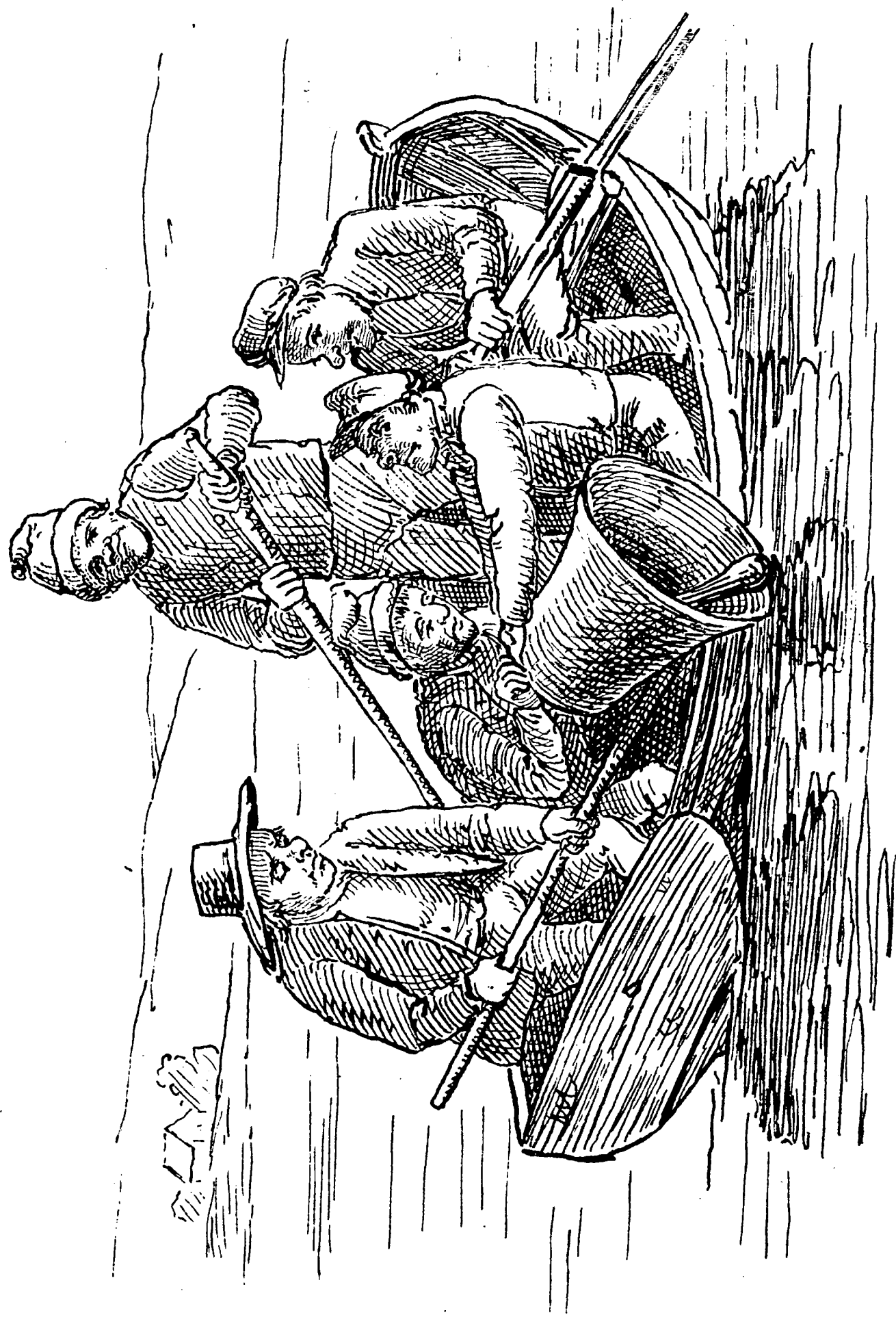
3.

Bøssen og Maanen.

En Gang havde en Skalk indbildt Molboerne, at Fjenden var i Riget, og at han snart vilde komme at indtage deres Land. De overlagde da Sagen med hverandre og bleve enige om at sætte sig i god Forsvarsstand, og til den Ende skulde nogle af dem drage over til Aarhus for at købe dem en Bøsse, som de kaldte en Skydere. Disse Afsendinge rejste da strax afsted og kom i Aarhus ind til en Mand, hos hvem de fandt en gammel forrustet Bøsse liggende under Bjælken, hvor den havde ligget i mange Aar. De spurgte, hvad den skulde koste, og betalte dobbelt saa meget for den, som den var værd. Derpaa vilde de prøve den, om den og kunde skyde. De aftalte da med hverandre, at en skulde holde Bøssen ud og skyde den af, medens alle de andre skulde staae bagved ham, den ene efter den anden, og holde paa hverandre. De gik altsaa ned til Stranden, satte sig i Orden, og den forreste sigtede over

mod deres Land og trak Bøssen af. Da nu den gamle for-
rustede Bøsse, der i mange Aar havde ligget ladet, brændte af,
gav den den forreste saa stærkt et Stød, at han faldt tilbage
paa den anden, og denne igjen paa den tredie, saa at de alle
paa en Gang faldt over Ende. Lidt efter kom de endelig til
sig selv igjen og rejste sig op, men da fik de en endnu større
Forskrækkelse, thi just i det samme begyndte Maanen at staae
op lige over deres Land. Da den saae ganske rød ud som
Ild, troede de, at der var Ild løs paa deres Land, og siden de
ej kunde begribe, hvor denne var kommen fra i saadan en
Hast, indbildte de sig, at de med Bøssen havde skudt Ild paa
deres Land, hvorfor de kastede deres Skydere i Vandet, fore
i deres Baad og satte over af alle Kræfter. Imidlertid, da de
kom lidt ud fra Landet, kom Maanen højere op, saa at de
saa, at de havde taget fejl, og ønskede sig deres Skydere
igjen, som de i Forskrækkelsen havde begravet paa Havsens
Bund.

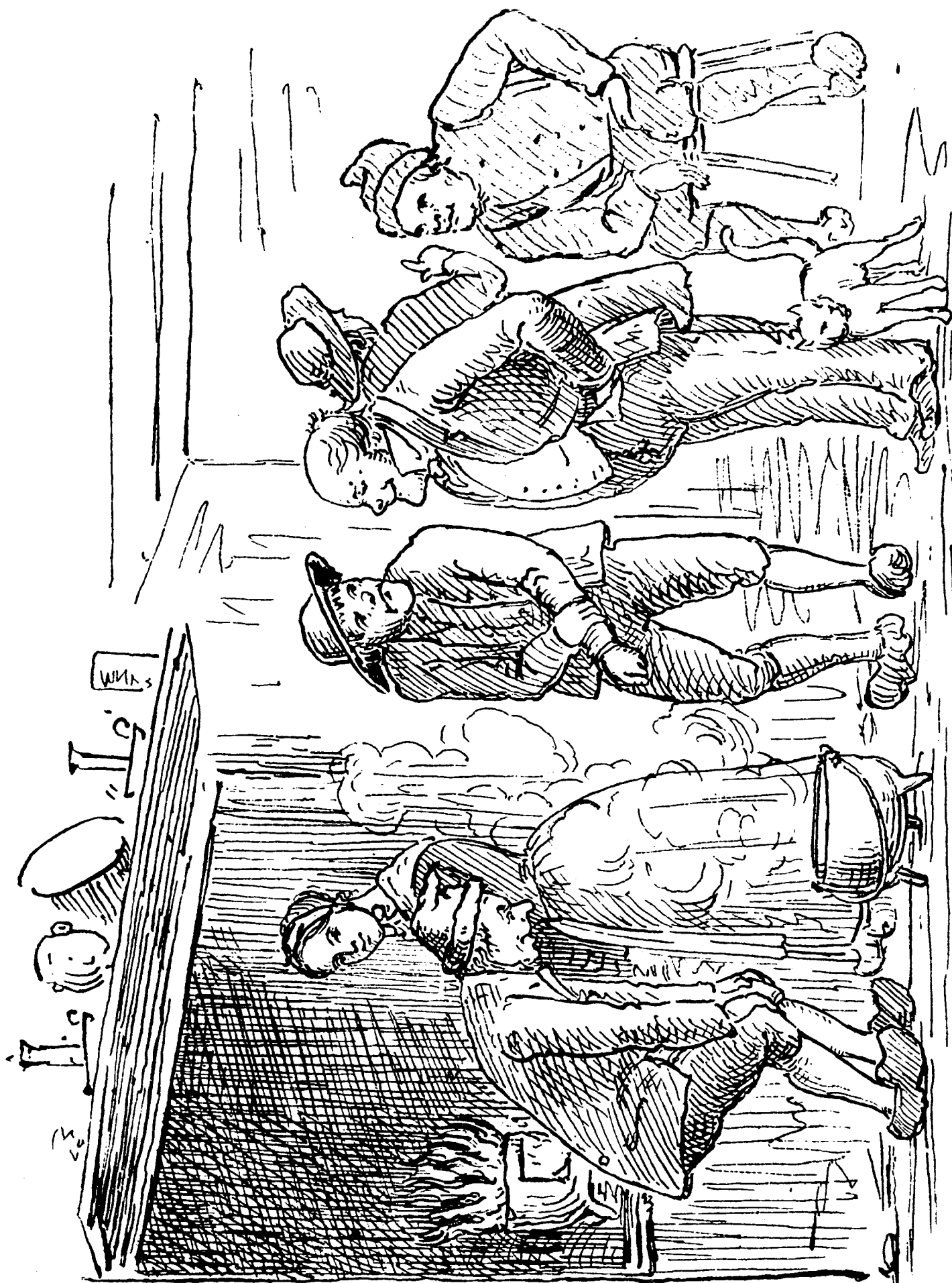
4.

Kirkeklokken.

Da Molboerne vare komne hjem fra forommeldte Rejse, men ingen Bøsse havde at forsvare sig med, og de dog endnu frygtede for Fjendens Overfald, saa toge de sig for at frelse hvad de kunde fra Fjendernes Hænder. Det, som de holdt mest af og først vilde redde, var deres Kirkeklokke. De arbejdede da saalænge med den, til de endelig fik den taget ned af Taarnet; men de raadsloge længe om, hvorledes de skulde gjemme den, saa Fjenden ikke skulde finde den. Tilsidst bleve de enige om at sænke den ned i Havet. De slæbte den derfor ned i en stor Baad, droge langt ud paa Havet med den og kastede den saa ud i Vandet. Da den nu var udkastet, begyndte de at tænke sig om, og sagde til hverandre: Nu er den vel nok gjemt for Fjenden, men hvorledes finde vi den igjen, naar Fjenden er borte? Da sprang en af dem op, som bildte sig ind at være klogere end de andre, og sagde: Det

har gode Veje, vi kunne jo sætte et Mærke til den. Strax snappede han sin Kniv op af Lommen og skar en stor Skure i den Side af Baaden, hvorover de havde kastet den ud, og sagde: Her var det, vi kastede den ud. Da det var skeet, droge de ganske rolige til Lands, og troede forvist efter dette Mærke igjen at kunne lede den op.

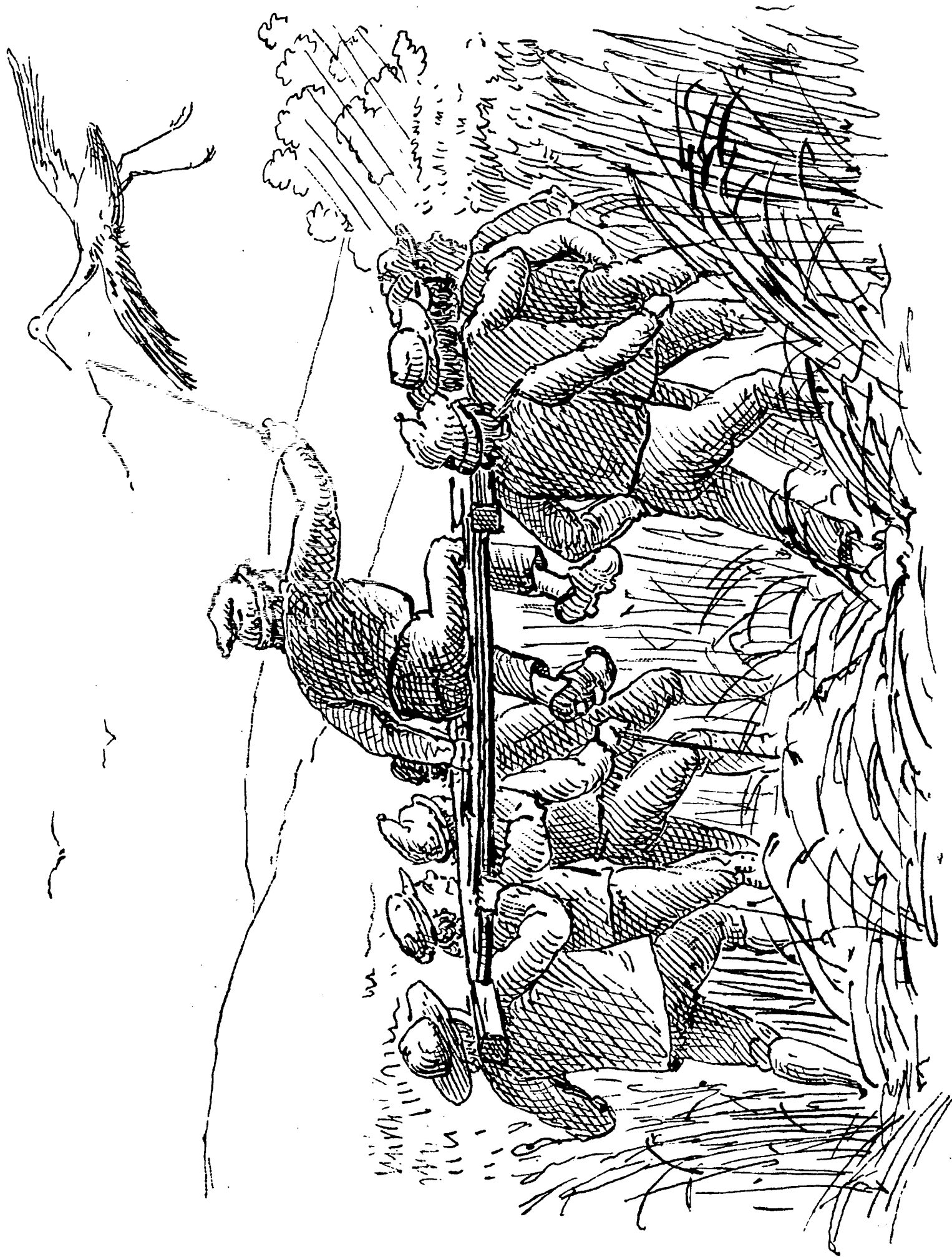

Jerngryden og Manden, som gik nedenom hjem.

En anden Gang kom nogle Molboer ind i en Kjøbmands Kjøkken i Aarhus, hvor Pigen just havde løftet en stor Jerngryde fuld af Ærter af Ilden, hvilken endnu stod og kogte paa Gulvet, efterat den var taget af Ilden. Dette kom dem meget forunderligt for, og de ønskede sig gjerne en saadan Gryde, der kunde koge uden Ild. De spurgte derfor Kjøbmanden om, hvad han vilde have for Gryden, og betalte ham den meget dyrt. Derpaa droge de glade hjem med deres Gryde og fornøjede sig over, at de herefterdags ikke havde nødig at gjøre Ild paa for at koge deres Mad, siden denne Gryde kunde koge uden Ild. De kunde imidlertid ikke bie, til de kom hjem, med at prøve Gryden, men vilde strax under Vejs paa Baaden koge sig en Ret Ærter. Derfor tog en af dem Gryden og rakte den ned i Havet for at tage Vand i den til at koge Ærterne i. Men til al Ulykke faldt Gryden fra ham og sank

til Bunds. Nu vidste de ikke, hvad de skulde gjøre for at faae deres Gryde igjen. Tilsidst besluttede de, at en af dem skulde gaae ned og hente den, og de andre imidlertid blive liggende stille og bie efter ham. Altsaa sprang en ud for at gaae ned efter Gryden. Men da han biede noget længe, inden han kom igjen, begyndte de andre at snakke om, hvad der vel kunde være Aarsag til, at han ikke kom tilbage. De fleste holdt for, at Gryden maatte være ham for tung, og de besluttede derfor, at en af dem skulde gaae ned og hjælpe ham Gryden op. Derpaa sprang da den anden ud, men ikke heller han kom tilbage. Da de nu havde biet en Tid lang efter dem, og ikke kunde begribe, hvor de bleve af, sagde en af Selskabet til de andre: Vi ville ikke bie længere efter dem, de ere gaaede nedenom og hjem for at komme før vi andre. De roede derfor hjem af alle Kræfter og kom rigtig nok til Land førend deres Kammerater.

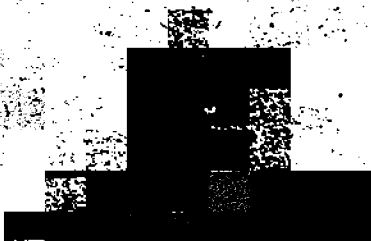

6.

Storken og Hyrden.

En Gang om Sommeren, da Kornet stod højt, var en Stork kommen ind paa Molboernes Mark og spadserede ofte op og ned i deres Kornvange for at fange Frøer. Dette kunde de ikke fordrage, saasom de mente, at den traadte dem en Del Korn ned. De raadførte sig derfor med hverandre om, hvorledes de skulde faae den fordrevet, og Slutningen blev da, at deres Byhyrde skulde gaae ind i Kornet og jage den bort. Men da han skulde ind efter Storken, bleve de var, at han havde meget store og brede Fødder, saa at de syntes, at han vilde træde mere Korn ned end Storken. Altsaa vare de igjen raadvilde og vidste ikke, hvorledes de skulde faae Storken bort. Men en iblandt dem gav dem endelig det kloge Raad, at

de kunde bære Hyrden gjennem Kornet, paa det at han ikke skulde nedtræde det. Dette Raad huede dem alle. De gik derfor hen og løftede deres Vangeled af, satte Hyrden derpaa, og otte Mand bare ham nu igjennem Kornet, hvor Storken gik, at han kunde drive den bort for dem. Saaledes nedtraadte da Hyrden slet intet Korn med sine store Fødder.

He was a very
good man and
he was very
kind to me.

He was a very
good man and
he was very
kind to me.

He was a very
good man and
he was very
kind to me.

7.

Det tørstige Træ.

Da et Selskab Molboer en Gang gik forbi en Dam, saae de et Træ, som stod tæt ved Dammen og hang med Grenene ud over den. De forundrede sig saare over dette og sluttede fornuftigvis, at Træet maatte være tørstigt og rakte efter Vandet. De besluttede da af Medlidenhed, at de vilde hjælpe Træet til at drikke og trække Grenene ned til Vandet. Men Træet var saa højt, at de ej kunde naac Grenene. De faldt derfor paa, at en skulde krybe op i Træet, og naar han var kommen op, skulde en anden holde ham i Benene, ligesaa en tredie, og saaledes fremdeles, indtil de, ved at holde hverandre om Benene, kunde ligesom med et Reb trække Træet ned til Vandet. Dette satte de strax i Værk. Men da de nu alle

havde fat ved hverandre, begyndte det at gjøre ondt i Hænderne paa den øverste, som holdt i Træet. Han raabte da til de andre: Tøv lidt, mens jeg spytter i Hænderne. Derpaa slap han med begge Hænder for at spytte i dem, hvorover de faldt i Vandet allesammen.

8.

N æ s e r n e.

At Molboerne ere gode Regnemestre, viste de en Gang, da nogle af dem vare samlede, og de skulde tælle efter, hvormange de vare. De vidste, at de vare syv, da de gik hjemmefra, men enhver af dem, der talte dem nu, kunde ej tælle flere end sex, af Aarsag, at den, der talte de andre, glemte altid sig selv. Da de længe havde brudt Hovederne herover og ikke kunde gjøre det til mere end sex, og dog ikke heller savnede nogen, raadførte de sig med en anden Mand, som just gik forbi, og bade, at han vilde sige dem, hvormange de vare. Da han nu ikke paa nogen Maade kunde overbevise dem om, at de vare syv, førte han dem hen til en stor blød Kokasse,

som just laa paa Vejen, og raadede dem til at lægge sig ned rundt om samme, stikke hver sin Næse i den og saa tælle Hullerne. Dette gjorde de, og da kunde enhver tælle syv Huller.

9.

Benene.

Ligesaa forlegne, som Molboerne vare ved nysanførte Lejlighed, vare de ogsaa en anden Gang, da en Del af dem havde sat sig ned paa Jorden i en Kreds, men ikke kunde finde Rede i deres Ben, da de igjen vilde til at staae op. De bleve da siddende stille i den Tanke, at de ikke kunde rejse sig, raabte en forbigaaende Mand til sig, og spurgte ham til Raads om, hvorledes de igjen skulde finde hver sine Ben. Han viste nu først hver sine og vilde have dem til at trække Benene til sig og staae op, men da det intet kunde hjælpe, saa fandt han

paa et andet Raad. Han tog nemlig sin Kjep og slog først en over Benene, saa en anden, saa en tredie, og saaledes fremdeles. Da fandt enhver paa, saasnart han følte Slaget over Benene, at kjendes ved dem og drage dem til sig.

Fiskevognene.

At Molboerne ikke have været saa ganske modige ligeoverfor Spøgelser, viste de en Gang, da en Del af dem kørte med tør Fisk til Kjøbstaden og havde ved en Skov nedenfor en Bakke spændt fra Vognene for at bede og laae selv paa Jorden ved Vognene. Da det lakkede mod Aften, saae et Par Skjelmer oppe i Skoven disse Fiskevogne og fik Lyst til Fiskene. Men da de ikke vare mandstærke nok imod Molboerne, maatte de see, om de ved et Puds kunde fordrive dem fra deres Vogne. De overlagde da med hverandre, at de vilde tage et Hjul, ombinde det med Halm, derpaa stikke Ild i Halmen og saa lade Hjulet løbe ned ad Bakken til Molboerne, da de ikke tvivlede paa, at disse behjærtede Folk jo saa vilde løbe deres Vej og lade Vognene i Stikken. De fik derfor fat paa et gammelt Hjul og begyndte i Mørkningen, øverst paa Bakken, at slaae Ild og tænde Halmen paa Hjulet. Da Molboerne bleve

dette var, sagde den ene til den anden i Stilhed: Seer du det? Hvad mon det kan være? Hvorpaa en gammel Molbo svarede: Det er klare Fanden! Da de saa begyndte at blive bange og spørge hverandre, hvad de skulde gribe til, gav en af dem det Raad, at de skulde synge. De spurgte da hverandre, om nogen vidste en Psalme at synge, hvorpaa en af dem svarede: Lad os synge den:

Vor Gud han er saa fast en Borg,
han er vort Skjold og Værge etc.

Og derpaa begyndte de alle at synge. Men i det samme fik Skjelmerne deres Anstalter færdige og lode Hjulet løbe ned ad Bakken. Saasnart Molboerne saae denne Ild komme væltende imod dem, raabte den gamle blandt dem:

Ja, han maa værge saa vel, som han vil,
saa løber jeg dog ad Skoven til.

Derpaa løb han og alle de andre bag efter ham ind i det tykkeste af Skoven, og lode Tyvene gjøre sig deres Fisk saa nyttige, som de vilde.

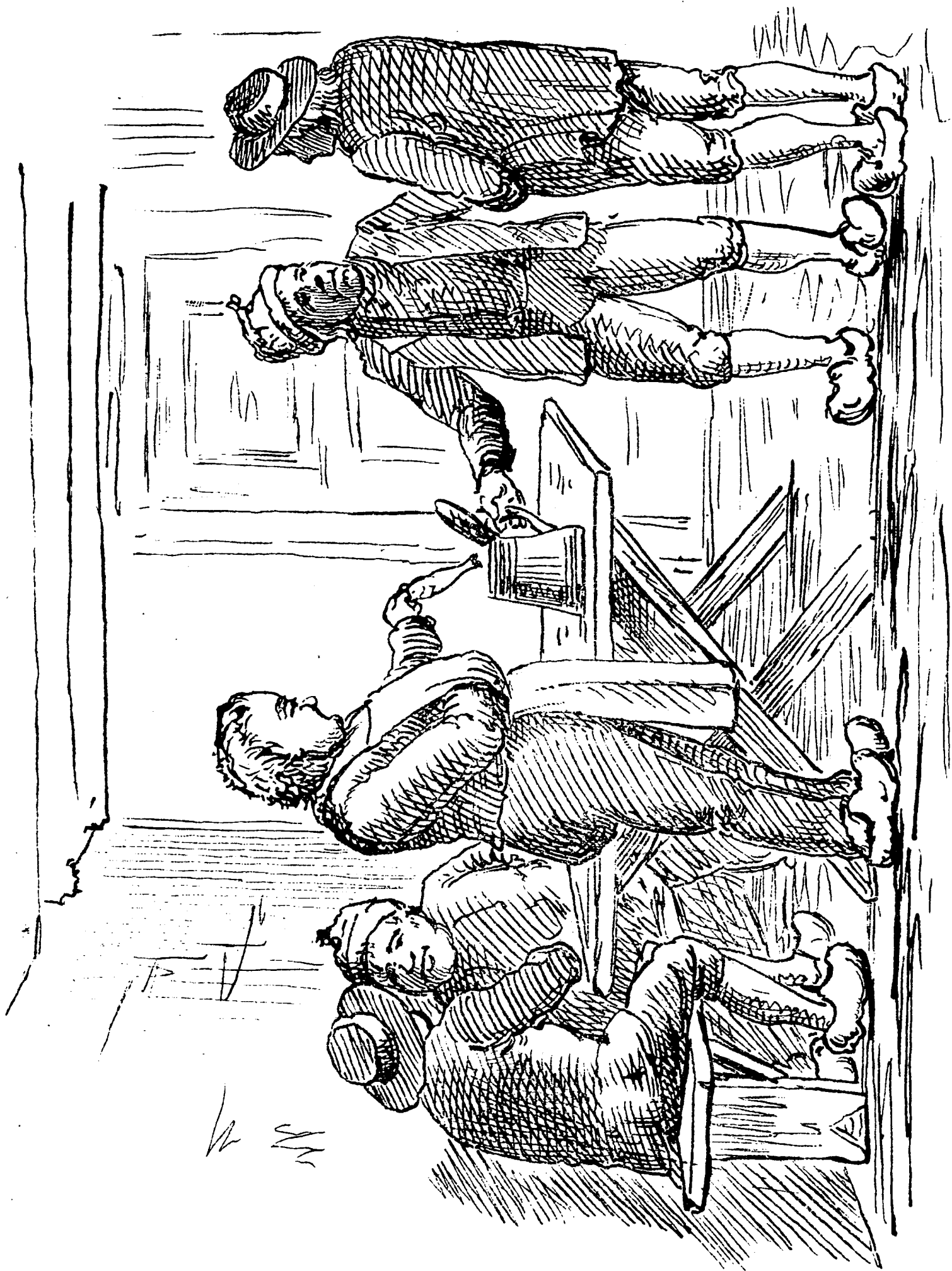
11.

L o m m e - U h r e t.

En Gang fandt nogle af Molboerne paa Vejen et Lomme-Uhr, som en havde tabt. De toge det op og saae paa det med største Forundring, eftersom ingen vidste, hvad det var for en underlig Ting. Men i det samme blev en af dem var, at det pikkede indvendig i Uhret. Aldrig saasnart hørte han dette, førend han sagde, at Fanden maatte være deri, og kastede det strax med Frygt fra sig. Heller ingen af de andre turde røre ved det. Men den ældste iblandt dem, som var mere behjærtet end de andre, gik hen, tog en stor Sten og slog ovenpaa Uhret, som laa paa Jorden, saa at det blev ganske forknust indvendig og følgelig holdt op at pikke. Da han nu havde udført denne Heltegjerning, bukkede han sig ned og lagde

Øret til Uhret for at høre, om det endnu pikkede, men da han intet hørte, sagde han stolt til de andre: Saae I det, om jeg ikke lærte ham at tie stille? De bleve da alle glade over, at de havde overvundet denne Fjende, gik bort og lode Uhret ligge.

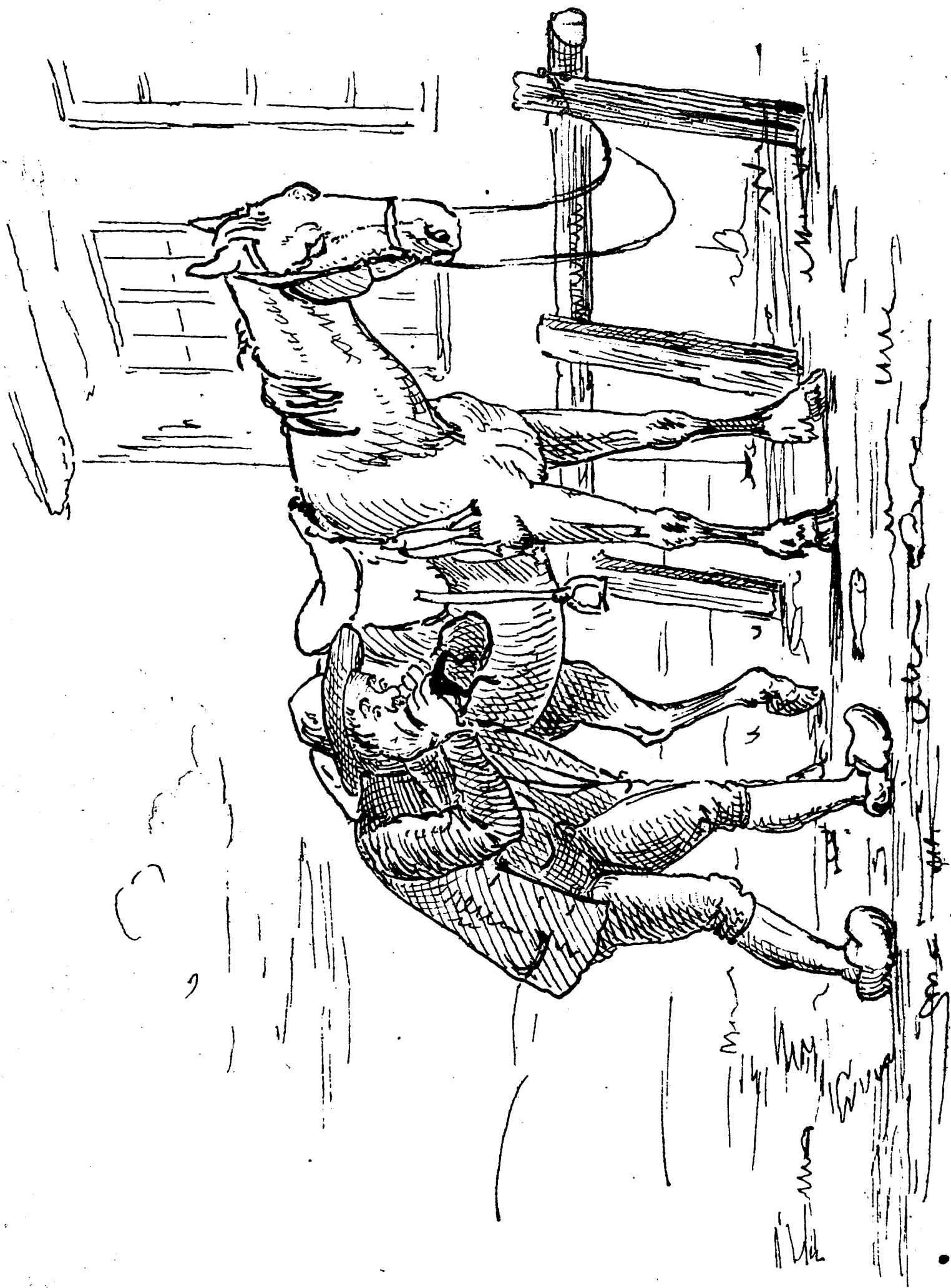
12.

Øllet og Humleknuppen.

En Del Molboer kom en Gang ind i en Kro, hvor de plejede at drikke. Men da de gjorde Overregning paa, hvormange Penge de havde at drikke for, fandt de, at de ikke havde nok til at betale saameget Øl, som kunde forslaae til at slukke deres Tørst. De overlagde derfor med hverandre, hvorledes de skulde bære sig ad, og en af dem faldt paa det Raad, at de først skulde drikke et Par Kander Vand og siden ovenpaa Øl for de Penge, de havde. Dette Raad vandt Bifald hos alle de andre. Men da de havde drukket Vandet, kunde de ikke drikke Øllet. Dog var der en iblandt dem, som endnu var tørstig og gav sig i Færd med Øllet. Da Værten saa dette, kastede han, for at fixere ham, en Spegesild ned i Ølkanden.

Molboen satte Kanden for Munden og drak temmelig hastig og stærkt, og da Spegesilden kom ham i Munden, gav han den blot et Par Klem med Tænderne, lod den saa løbe ned og skyllede efter med Øllet. Da de andre saae dette, spurgte de ham, hvad det var, der kom ham i Halsen. Hvortil han svarede: Aa, det var kun en Humleknup.

13.

Skruptudsen og Spegesilden,

En Molbo, som var ridende til Kjøbstaden, købte sig der nogle Spegesild, som han vilde tage hjem med sig. Men da han ikke havde noget at gjemme dem i, trak han dem paa en Snor og hængte dem paa Sadelknappen. Under Vejs kom han forbi en Kro, hvor han vilde ind at drikke. Han steg derfor af og gik ind, men lod Spegesildene blive hængende paa Hesten udenfor Døren. Da han havde drukket noget og begyndte at blive snurrende, fik han Lyst til at spise en af sine Spegesild til Øllet. Han gik derfor ud for at hente den. Men da han løste Knippet, faldt en af dem paa Jorden. Han bukkede sig ned for at tage den op igjen, men fik i det samme Haanden paa en stor Skruptudse, som sad der paa Jorden; og da han

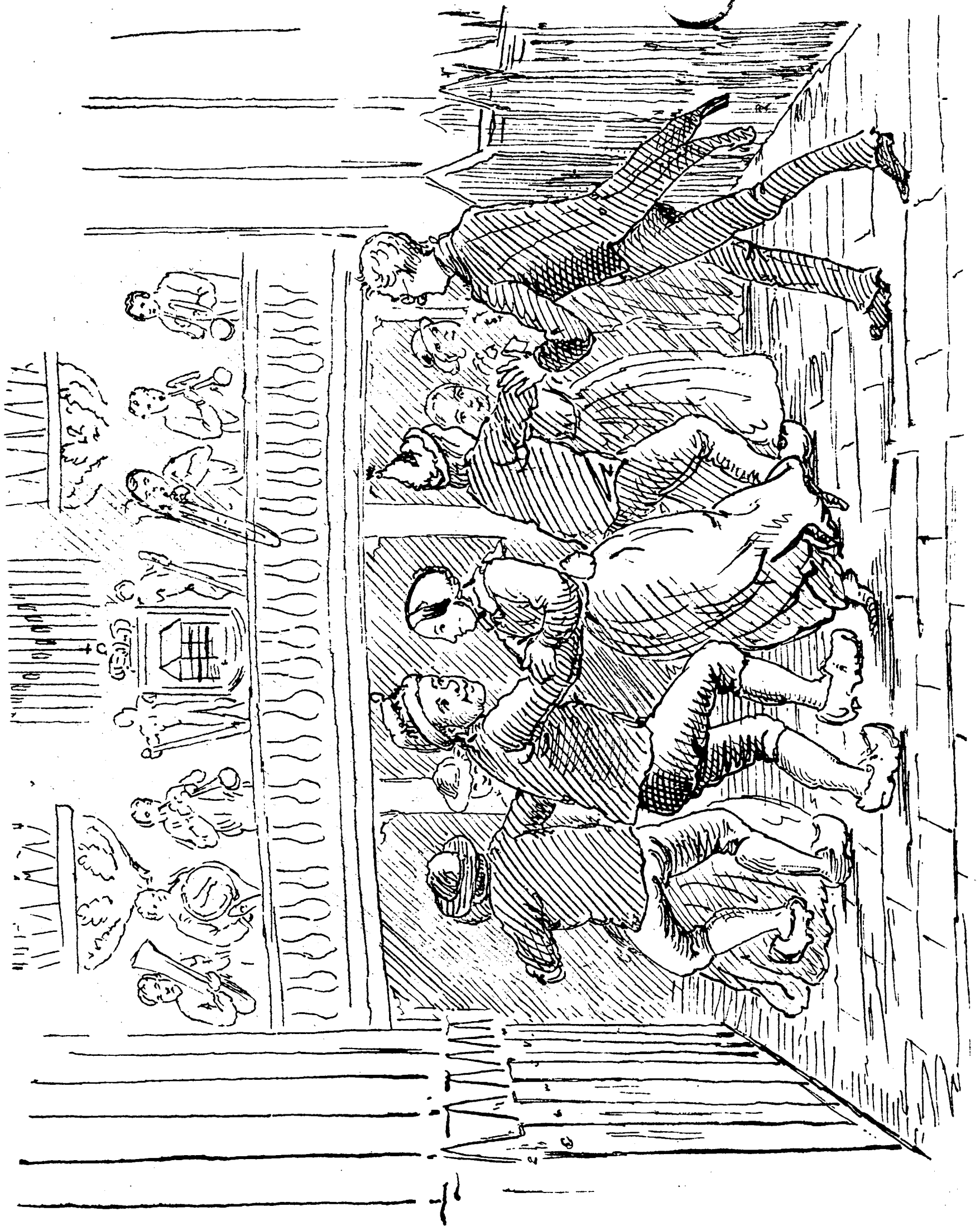
mærkede, at den rørte sig og vilde hoppe fra ham, bildte han sig ind, idet han var bleven temmelig tykøjet af Øllet, at det var Spegesilden, der var bleven levende og vilde løbe fra ham; hvorfor han greb den med begge Hænder, holdt den fast og aad den strax. Men da den endnu krablede i Munden paa ham, sagde han: Ja, hvad enten du kribler eller du krabler, skal du dog herved.

Den Drukne og Mælken.

En Molbo havde en Gang taget formeget stærk Drik til sig, saa han derover, som han allerbedst sad, faldt i Søvn paa Stolen. Da en Skjelm, som var til Stede, saae dette, tog han lidt Krudt, kom det i et Kræmmerhus og fæstede det under Hagen paa den Drukne, hvorpaa han holdt et Lys dertil. Krudtet fløj ham da i Ansigtet og stak Ild i Haaret. Herover vaagnede han og begyndte at rive sig i Ansigtet og Haaret med Hænderne; men den anden var strax tilrede og sprang til Mælkehylden, tog et Kar Mælk ned og slog ham det lige i Øjnene. Da nu den Drukne, fortørnet over dette, spurgte, hvorfor han gjorde det, svarede han, at der stod Ild og blaa

Taage langt ud af Halsen paa ham, saa han vilde være brændt rent op, dersom han ikke havde været tilrede med Mælken. Dette Svar var den Drukne fornøjet med og takkede ham tillige.

15.

Dandsen i Kirken.

Nogle Molboer kom en Gang til Aarhus paa en Højtidsdag, da der var Musik i Domkirken; og da de hørte dette udenfor, toge de Pigerne, som vare med dem, ved Hænderne, løb ind i Kirken og begyndte at dandse. Underdegneren, som saae dette, gik ned til dem og advarede dem om at lade det være. Men de svarede ham kort: Hvorfor maa vi ikke dandse? Musikken gaaer jo dog saa lækkert! Imidlertid saae de op til Orgelværket og bleve en var, som blæste Basun; det troede de var en, der stod og aad paa en lang Pølse, men Cantoren, som slog Takten med et Stykke sammenrullet Papir og sang dertil, syntes dem at være en, der slog omkring sig med en hvid

Kjep og sagde: Tag mig ham, tag mig ham! Da de nu troede, han raabte, at man skulde gribe dem, fordi de havde dandset i Kirken, holdt de det ikke for raadeligt at blive der længere, men raabte: Før du skal tage mig, før skal Fanden tage mig! og løb saa alle ud paa Ryggene af hverandre.

16.

Præstevielsen.

Molboerne hørte en Gang, at en ny Præst, som de skulde have i den Afdødes Sted, var kommen til Aarhus og skulde vies paa en vis Dag. En stor Del af hans Sognefolk fik da i Sinde, for at see og høre ham, at rejse ud til Aarhus. Da de nu kom i Kirken og saae Ceremonierne ved Præstevielsen, faldt de i stor Forundring over, at de andre Præster førte ham op i Choret foran Alteret, og de sagde siden, saa ofte de fortalte denne mærkelige Begivenhed: De trykte ham ind i et stort Skab, hvor der stode mange sorte Dreng og hvivrede; der trykkede de ham ned til Jorden og holdt i Hovedet paa ham, saa han ikke kunde rejse sig op. Da de saae det, sagde nogle af dem til hverandre: Hvis vi kjendte noget til ham, var det Synd andet end at redde ham, og vi ere jo mand-

stærke nok dertil. Andre sagde: Nej, vi faae ingen Præst den Gang, thi de kvæle ham rigtig, de ere saamange om ham; det var dog Skade, for han saae saa from ud. Men en gammel Molbo, der vilde være den klogeste, sagde: I ere nogle Tosser, I see jo vel, at de lære ham, hvorledes han igjen skal trykke os, vi kunne faae ham tidlig nok.

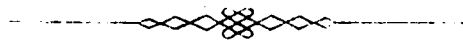

Den Hovedløse.

En Gang droge Molboerne tidlig om Morgenens til Skoven for at fælde Træer. Da de havde gennemhugget Stammen af et Træ saavidt, at de forment, det kunde trækkes over Ende, bemærkede de, at de intet Reb havde taget med sig til dette Brug. I denne Forlegenhed bleve de med sædvanlig Snarraadighed enige om, at en af dem skulde klattre op i Træet og lægge sin Hals i en kløftet Gren; de andre skulde da trække ham i Benene og saaledes bringe Træet til at falde. Denne Beslutning blev udført. En af dem lagde modig sin Hals i Kløften, og de øvrige begyndte af al Magt at trække ham i Benene. Alligevel mislykkedes denne vel overvejede Plan. Ved et af de første Ryk gik nemlig Hovedet af og blev siddende

i Træet, medens Kroppen faldt ned til Jorden. Herover bleve de meget forundrede, men da herved intet videre var at gjøre, lagde de den hovedløse Krop i en Vogn og kjørte den hjem til hans Kone, hvem de spurgte, om han, ligesom de andre, havde havt Hovedet med sig, da han drog ud om Morgen. „De kaan a it saa lig haaws no,“ svarede Konen, men da hun havde betænkt sig lidt, udbrød hun: „Jow mesæl haai han Howt mæ sæ, te han sev Kol mæ et i Monnes, farin han drow aaw.“ *)

*) Det kan jeg ikke saa lige huske nu. — Jo, min Sæl, havde han Hovedet med sig, thi han søbede Kaal med det i Morges, førend han drog af Sted.

Anmærkninger.

Udgaver.

De udgaver af Molbohistorierne, jeg under udgivelsen har haft liggende for mig, ere følgende:

1. *„Beretning om de vidtbekiendte Molboers vise Gierninger og tappre Bedrivter. Dem til Ære og andre til Fornøjelse til Trykken befordret. Trykt 1807.“*

Trykkestedet er ikke angivet. På titelbladet findes en vignet forestillende tre mænd i en båd, som ro ud for at drukne ålen. Piecen udgør 24 Sider i 8vo og er trykt med større gotisk skrift. Efter indledningen, der lyder således:

„Til Kjøberen.

Blant alle danske Folk er der ingen, der fortælles flere Historier om, en disse Molboer. De har fra gammel Tid af havt Ord for, at være dumme og tossede; derfor høres og mangfoldige løyerlige Fortællinger om dem. Men da de ikke ere almindelig bekjendte, har man her, til en fornøvelig Tidsfordriv, samlet de fornemmeste af dem.“

følge 14 fortællinger, af hvilke de 13 ere lig de 13 første i vor

udgave og den 14de, kaldet „Præstevielsen“, hos os findes som nummer 16. Det exemplar af denne udgave, som jeg har benyttet, er af Hr. Commis Kousgaard skænket til Universitetsbibliotheket.

2. *„Beretning om de vidtbekjendte Molboers vise Gjerninger og tappre Bedrifter. Dem til Ære og andre til Fornøjelse til Trykken befordret. Kjøbenhavn. Trykt paa I. F. Triblers Forlag, i Ulkegaden No. 107.“*

Denne udgave må være trykt mellem 1813 og 18, eftersom bogbinder I. F. Tribler i dette tidsrum, ifølge Københavns Vejviser, boede i Ulkegaden nr. 107. Den indeholder kun de 13 første fortællinger af den foregående udgave, men stemmer forøvrigt fuldkommen med samme, kun at enkelte former og udtryk ere forandrede, f. ex. dyrt for dyre, tog f. toge, blev for bleve, de ere gaaede f. de ere gaaet, ligeledes f. ligesaa, stridet til f. stridet imod, og retskrivningen moderniseret, som det kan ses af det aftrykte titelblad. Piecen udgør 24 sider i 8vo og er trykt med mindre gotisk skrift. Det exemplar, jeg har benyttet, har godhedsfuldt været mig lånt af Prof. Stephens. *)

3. Tre forskellige optryk af den umiddelbart foregående udgave, alle *„Trykt paa P. W. Triblers Forlag, Holmensgade Nr. 114“,*

*) Efter velvillig meddelelse af Hr. Adjunct Vogelsang findes der i Karen Brahes Bibliothek i Odense et exemplar af Molbohistorierne *„Trykt paa I. F. Triblers Enkes Forlag, Ulkegaden No. 107.“* Dette optryk må falde mellem 1818 og 21.

på 16 sider i 8vo, de to med mindre, den tredje med lidt større gotisk skrift, falde mellem årene 1831 og 42, i hvilken tid P. W. Tribler, ifølge Vejviseren, har boet i Holmensgade nr. 114. Af disse 3 optryk have de 2 været lånt mig af Prof. Stephens, det 3die er af Hr. Kousgaard skænket til Universitetsbibliotheket.

4. *„Beretning om de vidtbekjendte Molboers vise Gjerninger og tapre Bedrifter. Dem til Ære og andre til Fornøjelse til Trykken befordret. Kjøbenhavn. Trykt i Thieles Bogtrykkerie.“*

Denne udgave, der er trykt med lidt større gotisk skrift på 24 sider i 8vo, følger i det hele taget de Triblerske, kun med lidt forandring i retskrivning. Såvidt jeg skønner, er den fra begyndelsen af tyverne. Det exemplar, jeg har set, tilhører Prof. Stephens.

5. *„Beretning om de vidtbekjendte Molboers vise Gjerninger og tapre Bedrifter, Dennem til Ære og andre til Lærdom og Fornøjelse til Trykken befordret. Nyeste Udgave. Kjøbenhavn, 1827. Trykt hos Direktør Jens Hostrup Schultz, Kongelig og Universitets-Bogtrykker.“*

At denne udgave, således som almindelig antaget og som anført af Erslew i hans „Forfatter-Lexicon“, er besørget ved Rask, bevises ved et brev fra denne til P. A. Heiberg, der er dateret d. 28de Febr. 1828 og gemmes på Universitetsbibliotheket. Det hedder nemlig deri: „Denne Gang har jeg kun en liden

Pjece nl. Molbohistorierne at sende, som jeg udgav for Löjer for at se om min Retskrivning virkelig skræmmede Folk så meget, men hele Oplaget er næsten udsålt, og endnu for et Par Dage siden blev der bestilt 20 Exempl. til Nestved.“ Han synes således virkelig at have fået bevis for, at mængden ikke lader sig anfægte af sådanne ubetydeligheder som retskrivningen, men overlader til de lærde at strides derom. Foruden de sædvanlige 13 fortællinge, der i enkelte udtryk og i sætningsforbindelsen hist og her ere ændrede, indeholder denne udgave to nye, nemlig „Den drukne og Mælken“, der, som den her fortælles, synes at fjærne sig en Del fra de egentlige Molbohistorier, samt „Dansen i Kirken.“ Bogen omfatter 23 sider i 8vo. Indledningen er, i overensstemmelse med ånden i Molbohistorierne, heldig ændret således:

„Blandt alle nordiske Folkefærd er der intet, der fortælles flere Historier om, end Molboerne. De have fra gammel Tid af havt Ord for at være udmærket snilde og dristige, derfor høres mangfoldige mærkelige Fortællinger om dem, af hvilke man her til en behagelig og belærende Tidsfordriv har samlet de fornemste.“

6. Et optryk af Rasks udgave, „Trykt i Græbes Bogtrykkeri,“ på 22 sider i 8vo, med gotisk skrift og den gamle retskrivning, uden angivelse af år, er, ifølge „Dansk Bogfortegnelse“ af F. Fabricius, fra året 1857.

7. Foruden de ovenfor nævnte udgaver kan det påvises, at der har været to fra slutningen af forrige århundrede, hvilke dog nu synes at være forsvundne:

a. I „Tillæg til den Viborger Samler Nr. 10 Mandagen den 5te Martii 1781,“ findes nemlig flg. avertissement: „Her i Bogtrykkeriet er nu ferdig fra Pressen, Beretning om de vidtbekiendte Molboers vise Gierninger og tappre Bedrifter, dem til Ære, og andre til Fornøielse, andet Oplag, forsynet med smukke Figurer som er Historiens Indhold, og koster 6 Sk. Den faaes tilkjøbs i Aalborg hos Hr. C. Wille, i Randers hos Sr. Cariin, i Aarhus hos Madam Jessen, og her paa Bogladen i Viborg.“ Det må være et exemplar af dette oplag, Nyerup har haft liggende for sig, da han skrev sin „Morskabslæsning“ (se S. 274) uagtet han ikke omtaler illustrationerne. Samme nævnes også i Profts Bogfortegnelse for 1781 og i „Bibliotheca Luxdorphiana“ II, 315. Af Nyerups „Morskabslæsning“ ses, at dette oplag har indeholdt 30 fortællinger, af hvilke sammesteds de vigtigste nævnes. De 13 første synes at have været de samme som de sædvanlige, af de øvrige nævner Nyerup som 15. „Om Baaden eller Skib-ungen, som de købte i Aarhus, og satte paa Græs i en Eng, men da den ikke vilde æde, betalte de Skipperen for at lade den gaae et Aar endnu hos Moderen. indtil den lærte selv at æde“; 19. „Om Øxen, der var tabt, da de skulde skove“; 21. „Om Morianen, som de tog for Fanden“; 23. „Om Abekatten, som Molboeren leverte et Brev til.“ Når første oplag af denne udgave er udkommen, har jeg ikke kunnet finde. Udgaven af 1807 er rimeligvis et optryk af

den oprindelige Viborger-udgave, og man kan vel antage, at de i andet oplag tilkomne fortællinger ikke ere blevne ansete for heldige, siden dette oplag ikke senere er bleven optrykt.

b. I et catalog over en del bøger, som bortsolgte paa Fraugdegaard ved Odense den 17de April 1820, nævnes en udgave trykt i Haderslev 1793. Nyerup nævner ligeledes en Haderslever-udgave (se Morskabsl. S. 274). Hvorledes denne har forholdt sig til den fra Viborg kan ikke afgøres förend et exemplar af samme skaffes til veje.

Da nærværende udgave nærmest skulde være en folkelig, kunde der ikke være tale om at optrykke udgaven af 1807, eftersom denne i sin sprogform er en del forældet. Jeg har derfor måttet tage mig den samme frihed som Rask, nl. hist og her at lempe lidt ved texten, hvilke forandringer dog ene røre sprogformen, ikke selve fortællingerne.

Fortællingerne.

Nyerup antog først, at vore Molbohistorier kun vare efterligninger af de tyske Schildbürgergeschichten, men kom siden til den anskuelse, at nogle af disse ialfald ligeså godt kunde være fødte i en jysk som i en tysk hjærne. Sandheden er, at de, ligesom såmange eventyr, sagn, religiøse og moralske forestillinger, ere fællesgods for hele vor japetiske race, og at det vanskelig nogen sinde vil kunne afgøres, om de ere gåede fra nation til nation ad en historisk påviselig vej, eller om de ere erindringer fra racens ældste tider, der hos de enkelte individer af samme i

tidernes løb have antaget en ofte, som rimeligt var, meget forskellig skikkelse. Jeg skal i det følgende, for sammenligningens skyld, gengive nogle tilsvarende fortællinger, som jeg har truffet på hos andre nationer. Det er ikke at tvivle på, at man ved en mere udstrakt søgen vil kunne påvise alle vore fortællinger anden steds og påvise dem på mange forskellige puncter.

Hvad den danske samling af Molbohistorier angår, da siger Nyerup (Morskabsl. S. 275), at den nærmest skylder Doct. Mangor sin tilblivelse, og at det væntelig var ham selv, der satte fortællingerne på papiret. Men at forøvrigt historierne kendtes længe før hin tid, fræmgår af, at en af dem, som vi have anført nedenfor, allerede 1744 er sat i rim af Wadskiær. Det er rimeligt, at Wielands Abderiter (1774), der bleve oversatte i Fastings Provincialblade (1778) og i Alm. Dansk Bibliothek (1779), have været den ydre foranledning til, at de danske Molbohistorier ere blevne samlede.

1. Spegesilden og Ålen.

På Engelsk gives der en folkebog, der hedder „The Merry Tales of the Wise Men of Gotham“ og skriver sig fra begyndelsen af det 16de århundrede. Denne er senere flere gange bleven oplagt, men som det er gået med de danske optryk af Molbohistorierne således er det også gået med de engelske af The Wise Men: oplagene ere i kort tid forbrugte og ere nu næsten uoverkommelige. *) Et af de nyeste optryk er besörget ved den

*) Prof. Stephens besidder dog adskillige af disse optryk.

fortjenstfulde oldgrandsker J. O. Halliwell, London 1840*). Heri finde vi som nr. 7 følgende fortælling:

Da hin bekendte Langfredag var kommen, rådsloge Gothams mænd om, hvad de skulde gøre med deres ferske sild, deres røgede sild, deres bretlinger og deres saltede fisk. Da rådførte de sig med hverandre og bleve enige om, at alle sådanne fisk skulde kastes i dammen eller kærret, som var midt i byen, at deres tal kunde vokse til næste år. Enhver derfor, som havde nogle fisk tilbage, kastede dem i dammen. Da sagde en: jeg har endnu såmange røgede sild tilbage. Godt, sagde en anden, og jeg har endnu såmange hvidlinger. Straks skreg en tredje: jeg har endnu såmange bretlinger. Og, sagde den sidste, jeg har såmange saltede fisk. Lad dem alle uden forskel komme i den store dam, og vi kunne være sikre på at leve som herremænd næste år. Ved begyndelsen af næste faste gave de sig straks i færd med at udtømme dammen, i den tro, at de vilde få fisk, men bleve meget overraskede ved kun at finde en stor ål. O, sagde de, gid en ulykke må times denne ål, thi den har ædt vore fisk op. Hvad skulle vi gøre ved ham, sagde den ene til den anden. Slå ham ihjel, sagde en. Hak ham i stykker, sagde en anden. Nej, ikke det, sagde en tredje, men lad os drukne ham. Ja, lad os det, sagde de alle. Altså gik de straks til en anden dam og kastede ålen i vandet. Lig

*) Har godhedsfuldt været lånt mig af Lieutenant Svend Grundtvig.

nu der, sagde disse vise mænd, og sørg for dig selv, for af os kan du ikke vænte nogen hjælp.

Der er en anden historie, som ofte kommer igen i mange forskellige former i folkelige fortællinger, den handler om kampen mod et (ubekendt) dyr, et (formentligt) uhyre. Det kan synes tvivlsomt, om vor historie oprindelig hænger sammen med denne. I Tyskland ere de imidlertid blandede sammen i den gamle folkebog, kaldet „Geschichte der Schildbürger oder das Lalenbuch“, der første gang udkom 1598, og 1811 er optaget i F. H. von der Hagens Narrenbuch. Heri findes nemlig følgende fortælling:

En stakkels uskyldig krebs var en gang gået vild, og da den formente at krybe i et hul, kom den til al ulykke til landsbyen Schilde. Da nogle havde lagt mærke til, at den havde såmange fødder, kunde gå både baglængs og forlængs, og var udrustet med alle lignende dyder, som en ærlig og redelig krebs er i besiddelse af, bleve de derover overmåde forskrækkede, rørte allarmtrommen, kom alle sammen omkring dette uhyre af et dyr og rådsloge om, hvad det dog kunde være for et væsen. Ingen kunde finde på det, indtil endelig sognefogeden sagde, at det vist var en skræder, eftersom den havde en saks hos sig. For at udforske dette, lagde bønderne den på et stykke tøj, og hvor krebsen krøb omkring på samme, der klippede en med en saks bagefter den. Thi de kunde ikke tro andet, end at krebsen som en retskaffen skrædermester

tegnede mønsteret til en ny klædning, hvilket de vilde efterligne, skare altså tilsidst töjet ganske itu, så det ikke mere duede til noget. Da de nu så, at de havde taget fejl, trådte en af dem fræm og sagde, at han havde en meget forfaren sön, som i tre dage havde vandret to mile vidt og bredt omkring og havde set og oplevet meget; han tvivlede ikke på, at han måtte have set flere sådanne dyr og vidste, hvad det var for et. Altså blev der sendt bud efter sönnen. Han beså dyret pålangs, bagpå og forpå, men vidste ikke, hvor han skulde gribe det an eller hvor det havde hovedet. Thi når krebsen krøb tilbage ad, så mente han, den havde hovedet ved halen, kunde derfor slet ikke finde sig til rette deri, men sagde dog endelig: „nu har jeg dog i mine levedage set meget forunderligt, men noget sådant er ikke kommet mig fore. Dog hvis jeg skal sige, hvad det er for et dyr, så udtaler jeg, ifølge min visdom, at hvis det ikke er en due eller en stork, så er det visselig en hjort; en af disse må det være.“ Schildborgerne vidste nu ligesåmeget som för; og når nogen vilde gribe den an, tog den ham således fat med saksen, at han begyndte at råbe om hjælp og skrige: „det er en morder, en morder!“ Da de andre så det, så havde de allerede nok, satte derfor retten straks, öjeblikkelig, uden ophold, på minuttet, på stedet, ilsomt, just der, på selvsamme sted, på pletten, hvor bonden var bleven bidt, og lode en dom udgå over krebsen der lød omtrent således: „Eftersom ingen ved, hvad dette er for et dyr, men det viser sig (efterdi det havde bedraget dem,

idet det udgav sig for en skræder og dog ikke var det), at det er et bedragerisk og skadeligt dyr, ja en morder, så kendes for ret, at det, som en bedrager og morder, skal henrettes med vand og hvad dertil hører.“ Det blev derpå befaleet en at udføre denne dom. Samme tog krebsen på et bræt, bar den ned til vandet, og gik hele menigheden i Schilde med. Da blev den i alles nærværelse og påsyn kastet i vandet. Men da krebsen nu følte, at den atter var i vandet, sprællede den og krøb tilbage ad. Det så bønderne, da begyndte nogle af dem at græde og sagde: „Nu må man vel blive blød om hjertet, se dog, hvor det gör ondt at dø!“

I Bebelii Opuscula noua, Argent. 1508, have vi den samme historie i forkortet form (se De simplicibus rusticis et cancro), men dèr er ikke tale om drukning, dèr dræbes dyret med stænger (? admotis a longe tormentis).

I Indien møde vi den samme fortælling senest 432 år efter Christus, sandsynligvis allerede 250 år før Chr. I en af de Buddhistske Játakaer fortælles der nemlig, inden i en anden historie, at

(En skildpadde var sluppen ind i en dam, anlagt til morskab for kongens små sønner. Forskrækkede over uhyret klagede disse deres nød for faderen.) „Af kærlighed til sine sønner blev kongen vred og befalede, at skildpadden skulde straffes. Da sagde nogle: han er kongens fjende, vi må komme ham i en morter og støde ham; andre: vi må koge ham tre gange og spise ham; atter andre: vi må riste ham over gløder; andre

igen: vi må stege ham i hans egen skal. Men en af kongens rådgivere, som var bange for vandet, sagde: vi må kaste ham i vandet i Yamuná-strømmen, der vil han finde en gruelig død, mage til straf er der ikke. Da skildpadden hørte denne tale, løftede den hovedet i været og sagde: ak, hvad ondt har jeg gjort dig, at du tiltænker mig en slig straf? nej, enhver anden straf kan jeg finde mig i, men denne er for hård, tal dog ikke således. Da kongen hørte dette, sagde han straks: det er netop det, der skal göres ved ham, og befalede at kaste skildpadden i Yamuná.“

2. Mavepølsen.

Hovedpunktet i denne fortælling er kampen mod et frygteligt, ubekendt dyr. Den samme tanke have vi allerede ovenfor set fræmstillet i historien om krebsen. I *The Merry Tales etc.*, 9de fort., er uhyret en græshoppe:

En gang var der en mand fra Gotham, som da han gik ud for at slå i engen, traf på en stor græshoppe. Straks kastede han sin le og løb hjem til sine naboer og sagde, at Djævelen var ude på marken og hoppede omkring mellem græsset. Da vare straks alle mand rede til med køller og stænger, hellebarder og andre våben at slå græshoppen ihjel. Men da de næsten vare komne til stedet, hvor græshoppen skulde være, sagde den ene til den anden: Lad os korse os for Djævelen, thi vi ville intet have at göre med ham. Og så vendte de igen tilbage og sagde: det var en gudslykke, at vi ikke gik

videre i dag. O, i kujoner, sagde han, hvis le lå i engen, hjælp mig at hente min le. Nej, svarede de, det er bedre at beholde sit skind helt; du må hellere miste din le end styrte os alle i fordærvelse.

I „Die Geschichte von den Sieben Schwaben“ er det formentlige uhyre en hare. Da originalen indeholder et par vanskelige ord, tillader jeg mig at meddele fortællingen i grundsproget:

Wie die sieben Schwaben den Strauss bestehen.

Nun ging's voran in langsamen Schritten gegen den Busch zu, wo, wie der Seehaas sagte, der Drach sich aufhalte. Als sie schon ganz nahe waren, sagte der Spiegelschwab: „Mich grimmt's im Bauch, und ich muss abseiten.“ Das wollte der Allgäuer nicht leiden, und er sagte: „er sollte mit den andern mitmachen, und nicht apart thun.“ Der Spiegelschwab versetzte: „er wolle ja nur spioniren gehen, wo das Thier stecke“. „Lass es stecken, sagte der Allgäuer, wo es steckt, und bleibt, sag ich.“ „Jetzt seydt stät, und haltets Maul, rief der Seehaas; und lugt und los't.“ Und wie sie nun gegen den Busch weiter vordringen, und lügen und losen, siehe, da liegt ein Haas im Busch, der lugt und los't auch, und macht ein Männle, und erschrickt, und läuft davon. Die sieben Schwaben aber blieben stehen ganz erstaunt und erstarrt. „Hast's gesehn? hast's gesehn?“ rief einer um den andern; und „es war so gross wie ein Pudelhund — wie ein Mastochs — wie ein Trampelthier“, sagte einer um den andern. „Bygost!“ sagde zuletzt der Allgäuer, wenn das kein Haas gewesen, so weiss ich den

Gründten von keinem Büchel zu unterscheiden.“ „Nun ja, Haas hin, Haas her! sagte der Seehaas; ein Seehaas ist halt grösser und grimmiger, als alle Haasen im heiligen deutschen Reich“. Und das hat er gut gemacht. — Dieses Thiergeschlecht aber, mein' ich, wird seit der Zeit wohl ausgestorben seyn, wie die Mammuth.

Man kan endvidere sammenligne historien „De quodam Histrione“ hos Bebelius:

Da en gøgler i Sachsen gik forbi en bys galge og så, at en mand, som kort tid i forvejen var bleven hængt, havde et par udmærkede støvler på, forsøgte han, dreven af fattigdom, at tilegne sig samme. Men da han ikke kunde trække dem af, eftersom födderne vare svulmede op, så skar han födderne af og tog dem med støvlerne på med sig ind til bonden, hos hvem han om natten lå i den varme stue. Der satte bonden også en nyfødt kalv ind om natten for at den ikke skulde fryse. Efterat gøgleren havde fået støvlerne trukket af födderne, drog han bort tidlig om morgenen, för folkene vare ståede op, men lod födderne blive tilbage i værelset. Da bonden, efter endelig at være stået op, ikke fandt andet end födderne hos kalven, fik han, eftersom han ikke vidste, at gøgleren var gået bort, mistanke om, at kalven havde slugt ham lige til födderne. Sagen blev derfor meddelt naboerne, og kalven derpå dömt til at brændes, thi dersom den allerede som nyfødt havde udført en sådan ildgerning, så kunde der befrygtes langt skrækkeligere ting af den, hvis den skulde leve længere. — Andre med mere

skönsomhed fortælle, at hine landsbyfolk alle bleve slåede med en sådan skræk, at de, efter først at have forsøgt bevæbnede at trænge ind i huset, hvorfra husbonden med sin familie var flygtet, og at undersøge dyret, senere, da ingen vovede først at gå ind, efter fælles råd stak ild på huset, idet de mente, at det var rådeligere at afbrænde huset end at sætte noget menneskeliv på spil.

4. Kirkeklokken.

Denne fortælling lyder i „Die Schildbürger“ (se Hagens Narrenbuch s. 195) således:

På en tid, da der var stor krigsalarm, frygtede Schildborgerne meget for, at fjenden skulde røve dem deres gods og ejendele; men især vare de ængstelige for deres rådhusklokke, idet de indbildte sig, at man vilde føre den bort for at støbe bøsser deraf. Altså bleve de, efter megen rådslagning, enige om at nedsænke den i søen indtil krigen var forbi, for derefter, når krigen var ovre og fjenden væk, atter at drage den fræm og hænge den op. Bære de den derfor ned i et skib og føre den ud på søen. Men da de vilde kaste klokken i søen, sagde en hændelsesvis: „men hvorledes finde vi stedet igen, hvor vi have udkastet den, når vi atter gerne ville have den“ „Derover skal du ikke lade dig vokse grå hår i“ etc, sagde sognefogden, gik i det samme til og skar med en kniv en skure i skibet på det sted, hvor de havde kastet klokken ud, sigende: „her, ved dette skår, ville vi finde den igen.“ Blev altså klokken kastet

ud og nedsænket. Men da krigen var til ende, fore de atter ud på søen for at hente deres klokke, og fandt vel skuren på skibet, men klokken kunde de dog ikke finde, ej heller stedet i vandet, hvor de havde nedsænket den. Mangle de derfor endnu den dag i dag deres gode klokke.

I I. H. Schmitzes Sitten und Sagen des Eifler Volkes I, 108 finder man den samme historie i kortere form.

5. Jærngryden og Manden, som gik nedenunder hjem.

I Wadskiærs „Lykønsknings-Riim Til Vel-Ædle og Høy-formemme Hr. Christopher Otto Schmidt, Velbestalter Hof-Skriver ved Hans Kongl. Høyheds Cron-Printzens Hof-Etat, Og Vel-Ædle og Dyd-Artede Jomfrue Jfr. Anna Elisabeth Lindegaard, Da De i en Tall-rig og anseelig Forsamling celebrerede Deres Æres- og Glædes-Dag paa Hellerup Gaard i Fyen den 15de Julii 1744“ er denne historie fortalt på følgende måde:

At nogle Molboer, som havde seet en Gryde
 I Aarhus paa et Gulv at kaage end og syde,
 Som den, der nyelig var fra Ilden baaren ind,
 Forundrede sig stærkt i deres Molbo-Sind.
 Og sagde: see engang en Mæster af en Gryde
 Der paa det blotte Gulv foruden Ild kand syde,
 Den kom os vel tilpas, at have paa vort Land,
 Hvor vi maa tage det saa knapt med Ildebrand.
 Hvad Konen peb og sang, hun maatte dennem unde
 Den Gryde som saa fix, i hvor den sattes, kunde

Opkaage af sig selv paa ret Mirakel-Viis,
 Dem undrede, at hun den loed for saadan Priis.
 Da de nu kom til Baads og hiem ad Coursen satte,
 De vidste Gryden ey paa Reysen nok at skatte
 For deres Følgeskab, som ikke havde seet
 Det Jern-Tegn, som var af den Jern-Gryde skeet.
 For nu Experiment end underveys at gjøre,
 Og Grydens Konster strax for Lyset at fremføre,
 At den foruden Ild, i hvor den bliver satt
 Kand kaage af sig selv og syde meget brat,
 Da fyldes den med Vand og settes ud paa Bølge,
 Som den nu med sin Vægt til Grunden maatte følge,
 Og det oprørte Vand skiød derved Bobler op:
 Det heder, sagde de, at syde i Galop!
 Men Gryden borte blev, hvorfor de maatte byde
 En Svend at springe ud og hente deres Gryde,
 Da han med Gryden gik nn een og samme Vey,
 Forundrede de sig, hvorfor han kommer ey.
 Men en forstandig Mand, som var med dem om Borde
 Og fandt sig strax deri, saaledes fik til Orde:
 Han vide maa en Vey, som falder meere nem,
 Og neden om er reyst med Gryden forud hiem.

6. Storken og Hyrden.

Denne fortælling findes allerede i al korthed hos Bebelius.
 E. Meier har den ligeledes i sine Deutsche Sagen, Sitten und

Gebräuche aus Schwaben II, 366, og I. W. Wolf i Hessische Sagen s. 161.

7. Det tørstige Træ.

I „Die Schildbürger“ (Narrenbuch s. 188) fortælles denne historie således:

Ikke langt fra Schilde i Misnopotamia flød et vand, ved hvis bred et stort nøddetræ holdt hus. En stor gren på samme hang ned over vandet og manglede kun lidt i at berøre det. Det så en gang Schildborgerne, og eftersom de vare enfoldige, kærlige og fromme folk, sådanne som man nu finder få af blandt bønderne, så ynkedes de såre over det gode nøddetræ og havde megen medlidenhed med det, gik derfor til råds for at betænke, hvad der dog kunde være det gode nøddetræ magtpåliggende, siden det således böjede sig ned mod vandet. Da der nu var falden mange meninger herom, sagde tilsidst Hr. Sognefogden: „Ere i dog ikke nogle narre, i kunne jo dog vel se, at træet står på et tört sted og böjer sig mod vandet, af den grund, at det gärne vil drikke.“ Han kunde heller ikke tro andet, end at den selvsamme nederste gren på træet var dets snabel, som det strakte ned for at drikke. Schildborgerne fattede hurtig en beslutning: de troede at udføre en barmhjærtighedsgærning, når de gave det at drikke, gjorde derfor et tov fast i toppen af træet, stillede sig på den anden side af vandet og droge træet med magt ned, formenende på denne måde at give det at drikke. Da de næsten havde det ved

vandet, befole de en at stige op i træet for fuldstændig at dyppe dets snabel i vandet. Men idet nu han stiger op og dypper grenen ned i vandet, går tovet itu for bønderne, træet springer atter tilbage og en gren slår hovedet af bonden. Hovedet faldt i vandet, uden at bønderne så det, men kroppen faldt ned fra træet og havde ikke længere noget hoved. Derover bleve bønderne meget forskrækkede, de rædsloges straks og spurgte hverandre indbyrdes. om han også havde haft et hoved, da han steg op i træet. Men ingen af dem vidste det. Sognefogden sagde, at han troede forvist, at han intet havde haft, da han gik ud med dem, thi han havde råbt 3—4 gange til ham, men aldrig fået et svar fra ham. Hvoraf han da sluttede, at havde han ikke hørt det, så havde han heller ingen ører haft, og havde han ingen ører haft, så havde han heller intet hoved haft, thi ørerne måtte jo sidde på hovedet. Dog vidste han ikke dette for ganske vist, det var derfor hans råd, at man skulde skikke en hjem til hans kone og lade spørge, om hendes mand også havde haft sit hoved i morges, da han stod op og gik ud med dem. Konen sagde, at hun vidste det ikke, men det vidste hun, at da hun forgangne lørdag vaskede ham, da havde han endnu sit hoved og meget snavs bag ørerne; siden havde hun ikke rigtig givet agt derpå. „Men derhenne på væggen“, sagde hun, „hænger hans gamle hue; hvis hovedet ikke sidder deri, så må han jo have taget det med sig ud, eller også lagt det et andet sted hen, som jeg ikke kan vide.“ Altså søgte de under huen på væggen, men der var intet. Og

kan endnu den dag i dag ingen i hele landsbyen sige, hvordan det dog er gået til med Schildborgerens hoved, om han har ladet det blive liggende derhjemme, eller han har taget det med ud.

Vi se heraf, at den fortælling, der hos os findes selvstændig under titelen „Den Hovedløse“, i den tyske fræmstilling er bleven forbunden med historien om det tørstige træ; medens derimod den sidste del af fortællingen i den danske fræmstilling er bleven selvstændig hos Tyskerne, som det vil ses af indledningen til „Die Schildbürger“ (se Narrenbueh s. 11) og af følgende historie hos Meier II, 367 :

Gansloserne havde en gang ladet grave en brønd og vilde så uhyre gerne vide, hvor mange mand dyb den vel kunde være. Da lagde sognefogeden en stang tværs over brønden og hængte sig ved samme og befalede, at et menighedsråd skulde hænge sig ved hans fødder, og ved dennes igen en anden og således fræmdeles, indtil man kom til bunden. Der hang nu allerede 5 eller 6 af dem ved hverandre og trak alle tilsammen i sognefogedens fødder, således, at byrden næsten blev denne for svær og hænderne vare nærved at glide ham af stangen. Men da besindede han sig hurtig og råbte: holder fast, i der forneden, jeg må en gang spytte i hænderne.“ Og — plump! Der lå sognefogeden med sine menighedsråd i brønden. Jeg ved nu ikke, om de endnu ere deri eller ikke.

Nedenfor giver jeg en anden fræmstilling af denne historie, således som den findes i Hjorts Börneven.

8. Næserne og 9. Benene.

Dette er vel oprindelig den samme historie, der har splittet sig i tvende, i det mindste gå fortællingerne i de forskellige redactioner over i hinanden. I „The Wise Men“ lyder den 10de fortælling således :

En gang var der 12 mænd fra Gotham, som droge ud for at fiske, og nogle vadede i vandet og andre stode på tørt land. Da de vendte hjem, sagde den ene til den anden: vi have i dag udsat os for vidunderlig store farer i vandet, Gud give dog, at ingen af os må være druknet. Ja hillemænd, sagde den ene til den anden, lad os få det undersøgt, vi vare 12, da vi droge ud. Derpå talte de sig selv, og hver mand talte 11, og den 12te mand talte aldrig sig selv. O ve, sagde den ene til den anden, der er en af os druknet. De gik da tilbage til bækken, hvor de havde stået og fisket, og søgte alle vegne efter ham, som var druknet, og klynkede allesammen meget. Da kom en hofmand ridende forbi og spurgte, hvad det var, de søgte efter, og hvorfor de vare så sorrigfulde. O, sagde de, vi gik i dag ud for at fiske i bækken, og 12 vare vi, da vi droge ud, men nu er en af os druknet. I, sagde hofmanden, tæl, hvormange i ere, og en sagde 11, thi han talte ikke sig selv. Godt, sagde hofmanden, hvad ville i give mig og jeg skal få 12 mand ud af det. Gode herre, sagde de, alle de penge, vi have. Giv mig pengene, sagde hofmanden, og begyndte med den første og gav ham sådan en over nakken, at han vandede sig, medens hin sagde :

det var en! Og således tracterede han dem alle, så de gave sig derved. Da han kom til den sidste, slog han ordentlig til, idet han sagde: her er den 12te mand. Gud velsigne dig, at du fandt os vor kære broder!

I „Die Schildbürger“ (Narrenb. s. 163) læser man følgende historie:

Efterat nu kejseren var dragen bort og havde efterladt Schildborgerne nogle gode levninger, bleve de enige om at fortære disse i en landsby, förend de atter vendte hjem. Altså ilede de i galop på deres kæpheste ind i den nærmeste landsby og soldede på kraft. Og da de vare mætte og drukne, og der dog endnu var noget tilbage, som også måtte soldes op, påkom der dem en lyst til at spadsere ud på en dejlig grön mark, for ligesom andre junkere at forlyste sig, fordøje maden og forberede sig til et andet måltid. Altså gik de ud og lejrede sig i det grönne græs, soldede til aften og havde forsvaerlig borgermod, endskönt de kun vare bønder. Men da de alle havde bukser på af en og samme farve og, medens de soldede, havde fået benene ind imellem hinanden, se, da skeede det, nu da de skulde hjem, at ingen kunde kende sine födder eller ben, fordi de alle vare af én farve. Der sade de da og så på hverandre, medens enhver af dem frygtede for, at en anden skulde tage hans födder, eller han en andens ben; vare derfor alle i stor angst. Da de nu sade der og gabede på hverandre uden at vide, hvad de skulde göre, se, da kom en af en hændelse

ridende forbi. Ham kaldte de hid, klagede deres nød for ham og bade ham, at han vilde hjælpe hver af dem til sine fødder igen. Hvis han kunde det, så vilde de ikke blot takke ham meget, men også betale ham godt. Han svarede, at det kunde han meget let, og steg med det samme af hesten, og da han havde hugget sig en dygtig prygl, trådte han ind mellem bønderne og begyndte ved den første den bedste at slå løs på benene. Enhver, som han traf, sprang hurtig op og havde igen sine ben, thi fyren havde fundet dem til ham. En alene blev siddende og sagde: „kære herre, skal jeg ikke også have mine ben? vil de ikke også tjene pengene hos mig? eller ere disse mine?“ Men hin svarede: „vent, lad os se!“ og gav med det samme også ham et dygtigt slag. Så sprang også denne sidste op, og altså havde bønderne igjen fået hver sine fødder, vare glade, gave manden en drikkeskilling, droge hjem og tænkte en anden gang at tage sig i vare.

10. Fiskevognene.

Denne fortælling synes at have nogen sammenhæng med følgende („De quodam suspensio“) hos Bebelius:

I Basel var en gang en kobbersmed bleven hængt. En, der ikke vidste noget herom, ilede i den dybe nat til torvet i Basel. Da han imidlertid blev bange for, at portene endnu vilde være lukkede, eftersom han havde gået temmelig stærkt, så lagde han sig til hvile under et træ ikke langt fra galgen. Ikke længe efter kom der andre, som også skulde til torvet.

Da de så op imod galgen og genkendte den hængte, råbte de til ham, om han vilde med dem til torvet. Herved vakte han, som havde lagt sig til hvile under træet, og råbte: ja vent lidt, kammerater, så kommer jeg. Hvorover hine, der troede, at det var den døde, der talte, bleve så forskrækkede, at de ilsomt skyndte sig bort og vare nærved at rende livet af sig under vejs. Bestandig fulgte den anden efter, sigende: vent dog, jeg beder eder, jeg vil med. Men jo mere han raabte og jo stærkere han fulgte efter, desto mere skyndte de andre sig, så at de tilsidst vare halvdøde, da de ankom til byens porte, og først efter lang tids forløb kom sig igen af den store forskrækkelse.

14. Den Drukne og Mælken.

Hos Bebelius findes følgende fortælling „De quadam ebria muliere“, som vistnok oprindeligt må stå i forbindelse med vor:

Der var en gang en gammel kone, som hver dag berusede sig og var meget hengiven til drik. Dette gjorde hendes børn og venner meget ondt, men da hun ikke vilde omvende sig, skönt de søgte at afskrække hende fra hendes onde tilbøjelighed ved at foreholde hende Guds vrede, den evige fordømmelse og Helvedes altidbrændende luer, så lagde de en gang, da de fandt hende liggende bevidstløs af drik, gloende kul rundt om hende. Da nu den gamle vågnede og så ilden rundt om sig, troede hun, at hun var omgivet af Helvedes ild. Men ikke destomindre udbrød hun, som fandt behag i sin vane at drikke:

Er der ikke en stakkels sjæl her, som vil slå sig sammen med mig og tilskyde lidt, at vi kunne få noget at drikke.

16. Præstevielsen.

Betydningen af det i denne fortælling forekommende verbum „hvivre“ er mig ikke bekendt. Står det måske i forbindelse med det Hollandske „huiveren“ ryste, bæve af Kulde, eller skulde det være det samme ord som „hveire“ (se Molbechs Dialect-Lex.) at synge idelig, og især med en skingrende stemme.

17. Den Hovedløse.

Denne Molbohistorie er velvilligst bleven mig meddelt af Prof. H. H. Blache. Den tydske version af samme have vi allerede set ovenfor under nr. 7 om det tørstige træ.

Efter Rasks udgave optog Hjort i sin Danske Börneven 1839 seks af Molbohistorierne og tilføjede desuden følgende variant til den sidste del af historien om det tørstige træ:

Da Molboerne skulde ringe med deres kirkeklokke til amindelse om höjsalig Kong Frederik den Fjerde, således som skik endnu er i landet, når en kongelig person hensover, så vilde hverken klokker eller herremand give reb dertil, thi der skulde ringes flere gange daglig, og det bedste nye reb kunde vel opslides derved. Men da Molboerne også vare folk, som havde lært hvilken skönne dyd sparsomhed var, så hittede de på, hvordan man alligevel kunde ringe med den lille stump reb, som sad i klokken. De hentede nemlig kirkens brandstige og lode en krybe op og hænge sig ved stumpen; når han var oppe, skulde

en anden holde ham i benene, denne igjen en tredie, og så fræmdeles, indtil de nåede jorden, hvor den nederste skulde stå og trække i alle de andre, og således ringe til ære for kongen. Men da de nu alle havde fat ved hverandre, begyndte det at gøre ondt i hænderne på den øverste, der holdt om rebet. Han råbte da til ringeren: Hold stille lidt, imens jeg spytter i hænderne! Derpå slap han med begge hænder for at spytte i dem, hvorudover de alle faldt ned og ynkelig ihjelsloges til hobe.

Ligeledes har M. Hammerich optaget to af Molbohistorierne i sine Danske og Norske Læsestykker til Skolebrug i Sverrig, se Indbydelsesskrift fra Borgerdydsskolen på Christianshavn for 1862.

Efterskrift. Jeg har senere fra Pastor Rask i Viskende modtaget et exemplar af udgaven med 30 fortællinger. Da samme imidlertid er meget medtaget af tid og slid, idet både begyndelsen og enden mangle, og det desuden indeni er defect, er der intet undtagen retskrivningen, hvoraf man kan skønne, fra hvad tid denne udgave hidrører. Efter retskrivningen at dømme, og fordi exemplaret indeholder illustrationer, antager jeg, at samme er et optryk, fra slutningen af forrige århundrede, af Viborgerudgaven af 1780, om ikke denne selv. Pastor Rask skriver, at det vist er fundet i en eller anden bondestue i Fyn. Fra dette exemplar er det, at Prof. Rask har optaget de to i hans udgave tilføjede fortællinger. Af de øvrige vilde meget få, om overhovedet nogen, egne sig til at optrykkes.

